

Täysistunto

Tiistai 21.9.2021 klo 14.01—21.27

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Puolustusvoimien virka-apusta poliisille ja eräiksi muiksi virka-apua koskeviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 106/2021 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Ministeri Ohisalo.

Keskustelu

16.57 **Sisäministeri Maria Ohisalo** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Käsiteltävänä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Puolustusvoimien virka-apusta poliisille ja eräiksi muiksi virka-apua koskeviksi laeiksi. Tämän tärkeän esityksen tarkoituksena on saattaa ajan tasalle poliisille annettavaa virka-apua koskeva lainsäädäntö, joka on tällä hetkellä lähes 40 vuotta vanha ja monilta osin ajastaan jäänyt. Lakiehdotuksella pyritään parantamaan poliisin mahdollisuuksia suojata suomalaisten ja Suomessa asuvien turvallisuutta.

Turvallisuusviranomaisten keskinäinen virka-apu on osa normaalia arkea ja toimii hyvin. Virka-avun peruslähtökohtiin ja viranomaisten väliseen arkipäiväiseen, niin sanottuun tavanomaiseen virka-apuun, ei nyt siis ehdoteta muutoksia. Lain tarkoittamissa virka-aputilanteissa on kyse poliisille kuuluvien tehtävien hoitamisesta poliisin johdolla ja ohjauksessa. Virka-apulainsäädännöllä ei luoda uusia toimivaltuuksia eikä muuteta viranomaisten keskinäisiä johtosuhteita. Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen antama virka-apu ei ole tarkoitettu paikkaamaan poliisin resurssipulaa. Virka-apu on tarkoitettu ainoastaan yksittäisiin tilanteisiin, joissa poliisin omat voimavarat ja esimerkiksi kalusto ovat tilanteeseen nähden riittämättömät.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotuksen sisältämät keskeiset muutokset liittyvät varautumista, hyvin poikkeuksellisia tilanteita sekä aseellista virka-apua koskevaan sääntelyyn. Laisa ehdotettu vaativa virka-apu on tarkoitettu terrori-iskujen estämiseksi ja keskeyttämiseksi tilanteissa, joissa poliisin omat voimakeinot tai välineistö eivät ole riittäviä ja tarvitaan Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen aseellista virka-apua.

Lakimuutoksen tavoitteena on mahdollistaa vaativan virka-avun saaminen poliisille nykyistä varhaisemmassa vaiheessa, jotta apu saadaan paikalle ajoissa. Nykylaki vaatii, että vaativaa virka-apua vastaava päätös tehdään lähtökohtaisesti valtioneuvoston yleisistunnossa. Päätöksenteko valmisteluineen kestää, ja ottaen huomioon, kuinka nopeasti etene-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 101/2021 vp

vistä tilanteista näissä voi olla kyse, uhkana nykyisin edellyttämässä menettelytavassa on, että apu ei ehdi paikalle ajoissa. Tavoitteena on, että vaativaa virka-apua koskeva päätös voitaisiin tehdä riittävän varhaisessa vaiheessa, jotta päätös ehditään toimeenpanna tilanteen vaatimassa ajassa. Äkillisessä tilanteessa päätöksentekomenettelyn tulisi olla riittävän ketterä.

Arvoisa puhemies, tästä syystä virka-avun antamista koskeviin edellytyksiin ja päätöksentekoon ehdotetaan joitain muutoksia. Vaativan virka-avun osalta pääsääntönä on edelleen päätöksenteko valtioneuvoston yleisistunnossa. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin, että vaativaa virka-apua koskevaa päätöksentekotasoa voitaisiin joiltain osin madaltaa tehtäväksi ministeriötasolla sisä- ja puolustusministeriöiden kesken. Kiiretilanteessa asiasta voitaisiin päättää keskusvirastotasolla eli Poliisihallitus tekisi päätöksen pyytää vaativaa virka-apua, ja riippuen siitä, kenelle pyyntö on esitetty, Pääesikunta tai Rajavartiolaitoksen esikunta tekisivät päätöksen avun antamisesta.

Esityksessä ehdotetaan, että päätös vaativan virka-avun antamisesta voitaisiin tehdä jo ennen kuin tilanne on välittömästi päällä, jos on yksilöityjä tietoja tai havaintoja, joiden perusteella voidaan olettaa, että kyse on rikoksesta, joka uhkaa vakavasti lukuisten ihmisten henkeä tai terveyttä — tämä siis muutoksena nykytilaan. Lisäksi ehdotetaan, että vaativaa virka-apua voitaisiin antaa terrorismirikosten estämisen ja keskeyttämisen lisäksi eräiden muiden terrorismirikokseen vaikutuksiltaan rinnastuvien, suuren ihmismäärän henkeä ja terveyttä vakavasti vaarantavien rikosten estämiseksi tai keskeyttämiseksi. Tämän esitetyn muutoksen taustalla on se, että virka-avusta päätettäessä ei välttämättä tiedetä, onko rikoksella terroristinen motiivi vai ei.

Laissa ehdotetaan lisäksi erillistä varautumissääntelyä. Nykyisessä ei ole huomioitu varautumista lainkaan. Varautuminen mahdollistaisi yksittäisissä tilanteissa vaativaan virka-apuun sisältyvän kaluston liikuttelun ennakolta tapahtumapaikalle mutta ei vielä oikeuttaisi sen käyttöä ilman virka-apupäätöstä. Varautumista voitaisiin soveltaa harkitusti tilanteissa, joissa vaativan virka-avun edellytykset eivät vielä täyty mutta kokonaisarvion perusteella on arvioitu, että tavanomainen virka-apu ei välttämättä ole riittävää. Varautumisella voidaan olennaisesti edesauttaa poliisin kykyä tarvittaessa reagoida ja torjua uhka, mikäli tilanne eskaloituisi nopeasti ja vaativaa virka-apua koskevat edellytykset olisivat käsillä. Myös rajavartiolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vaativaa virka-apua koskeva sääntely vastaisi ehdotettavan uuden virka-apulain sääntelyä.

Haluan vielä korostaa, että tilanteet, joissa Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen vaativaa virka-apua voitaisiin tarvita, ovat hyvin harvinaisia ja poikkeuksellisia. Meistä jokainen täällä varmasti toivoo, ettei vaativaa virka-apua koskevia säännöksiä jouduttaisi koskaan soveltamaan, mutta se ei vapauta meitä velvollisuudestamme varautua.

Vaativa virka-apu on poliisin viimesijainen keino estää suunnitellun terrori-iskun toteuttaminen. Esitys sisältää lisäksi ehdotukset poliisilain, puolustusvoimista annetun lain ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muuttamiseksi. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan ensi vuoden alussa.

Arvoisa puhemies! Kiitän mahdollisuudesta esitellä asia.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Rantanen, Mari.

17.03 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Tässä on varmasti käsillä ihan tarvittava lainsäädännön muutos, jonka ministeri Ohisalo tässä esitteli. Mutta tulee nyt mieleen lä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 101/2021 vp

hinnä — kun puhuitte tästä vaativasta virka-avusta ja puhuitte, että tämä nimenomaan voisi olla vaikkapa viimesijainen keino poliisille estää tapahtumassa oleva terrori-isku — oliko, ministeri Ohisalo, joitain muita tilanteita, joita on pohdittu siinä kohtaa, kun tätä lakia on tehty, kun toisaalta totesitte, että tätä ei voida rajata näihin terrori-iskuihin.

Ja on luonnollisesti selvää, niin kuin totesitte, että virka-avulla ei voida poliisin resurssipuutteita paikata. Mutta luonnollista lienee se, että mikäli heidän määränsä menee kovin alas, niin silloin myöskin tämä kynnys väistämättä madaltuu näissä tilanteissa, jos poliisien määrä laskee, ja tämä ei missään nimessä saa kyllä olla tällainen paikka Puolustusvoimista. Mutta olisin kysynyt teiltä: millaisia tilanteita oli ajateltu näissä, joissa tätä voitaisiin soveltaa?

Puhemies Anu Vehviläinen: Ja ministeri Ohisalo, minuutti.

17.04 Sisäministeri Maria Ohisalo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitokset puheenvuorosta.

Tosiaan tämä esitys, joka nyt täällä on pöydillä, perustuu laajapohjaisen virkahenkilötyöryhmän syyskuussa antamaan mietintöön, joka oli lausuntokierroksella. Lausuntopalaute tästä on ollut laajalti myönteistä, ja ehdotus on saanut kannatusta. Kuten viittasin, tässä on 40 vuotta vanha sääntely taustalla, ja maailma on tietysti moninaistunut, on kyse sitten terrori-iskuihin varautumisesta, ylipäättään tällaisista erittäin vakavista poikkeuksellisista tilanteista, sellaisista tilanteista, joissa poliisin kalusto ja henkilöstö eivät riittäisi eli nähdään, että tarvitaan vaikka vahvempaa aseellista varustautumista. Näitä on pohdittu laajalti tässä yhteistyöhankkeessa, joka on tämän lain taustalla.

Todella kyse on varautumisen vahvistamisesta ja muun muassa vaikkapa valtiovierailuiden turvaamisesta entistä paremmin. Suomi on tietysti vaikka EU-puheenjohtajuuskaudella vastannut erittäin monien valtionpäämiesten turvallisuudesta täällä, ja näihinkin tilanteisiin tästä olisi meille jatkossa apua.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Rantanen, Mari.

17.05 Mari Rantanen ps: Kiitos, puhemies! Menikö minulla äsken ohi, eli oliko tämä menossa lausunnolle myös hallintovaliokuntaan?

Puhemies Anu Vehviläinen: Tämä on menossa hallintovaliokuntaan mietinnölle, ja perustuslakivaliokunta ja puolustusvaliokunta antavat sille sitten lausunnot. Näin.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto.